

Liberec může vizi nalézt i bez peněz

MF DNES přináší text studenta architektury Filipa Landy, který se zamýšlí nad úlohou **městského architekta**. Čím a jak by mohl krajskému městu prospět?

Filip Landa

Liberec, přeplněné Fryčovo knihkupectví, přivětivá atmosféra a lidé připravení ke vzájemnému naslouchání. Nejlepší podmínky pro veřejnou diskusi nad úlohou městského architekta. Pozvání architektů Mjůlk přijal sekretář České komory architektů Jiří Plos, teoretik architektury Adam Gebrian a architekt města Jiří Radek Jiránek. Přítomna byla i řada libereckých zastupitelů včetně primátora. Novinářské výstupy z celého setkání si dovoluji doplnit o několik důležitých postřehů.

Hledal se společný cíl

V prvé řadě je nutné zmínit kvalitu a smysluplnost celé diskuse, na níž se velkou měrou podíleli sami pozvaní hosté. Proč se úroveň diskuse tak diametrálně odlišovala od právě probíhajících projednávání územního plánu Liberce s veřejností? Odpověď je jednoduchá. Téměř nikomu z přítomných nešlo o partikulární zájmy, místo toho se hledal společný cíl. Filozof Václav Umlauf rozlišuje lidi na ty, kteří usilují o společnou věc – res publicu. Druhou skupinu lidí vystihuje řecký výraz pro to, co je každému vlastní – to ídion. Héřakleitos z Efesu říká v šestém století před Kristem, že bídící mají společný svět (koinón kósmos), ale neprobuzení se navrací každý do svého (eís ídion). Lidé bez společného světa jsou tedy z filozofického hlediska idioti a ještě méně potěšující je, že jich je naprostá většina. Tito lidé se nedostatečně identifikují s prostředím, které nevládnou, a neumějí se tudíž vztáhnout k celku, což kromě jiného ideově likviduje veřejný prostor. Na diskusi o městském architektovi šlo dle mého pocitu naopak o hledání optimální vize, o společnou věc, o res publicu. Stejně je to s hledáním pravdy. Skvělou zprávou je, že lidé schopní podobného (samozřejmě nikdy nekončícího) hledání v Liberci ještě existují.

Problém českého územního plánování

Město má v legislativě zakotveno právo pořizovat útvary hlavního architekta. Proč ho však dnešní česká města téměř nevyužívají? Protože tuto roli nahradily různé odbory územního plánování. Většina městských úřadů a magistrátů si myslí, že víc není potřeba. Nikdo nedokázal úlohu městského architekta uspokojivě definovat.

Následná praxe ukazuje zřetelnost absence tolik důležitého ele-

Obchodní domy místo výhledu do krajiny „Kvůli novým hmotám obchodních domů Plaza a Forum byly zakryty významné průhledy směrem k Ještědu na Šaldově náměstí, respektive v Pražské ulici,“ zmiňuje Filip Landa ve svém textu jeden z problémů. Na snímku je Plaza. Foto: MF DNES

mentu. Ostatně, nejvíce odstrašující příkladem může být Praha. Hlavní město pořídilo v roce 1999 územní plán, k němuž bylo vzneseno přes dvacet tisíc (!) připomínek a od jeho zavedení prošel defacto pět tisíc změnami. Pokud v plánu probíhají takřka dvě změny denně, lze se snadno dovědět, k čemu je potřeba gigantický a drahý aparát dvou set zaměstnanců Útvaru rozvoje hlavního města Prahy (ÚRM). K čemu takový plán je? A je to vůbec plán? Potřebujeme tento model územního plánování?

Špičkou ledovce byl pokus o výběrové řízení na ředitele ÚRM. Profesní požadavky na uchazeče se omezily na jakékoliv vysoké školské vzdělání a na znalost stavebního zákona a zákona o hlavním městě Praze. Zadávací podmínky nepožadovaly ani žádnou praxi, ani dostatečné teoretické zkušenosti z plánování rozvoje měst, urbanismu a architektury. Zato se vyžadovala minimálně pětiletá praxe ve státní správě, což znamenalo vyloučení všech odborníků, dokonce i lidí ze stávajícího ÚRM. Pokud ani hlavní město Praha neví co se sebou, nemůžeme žádnou vizi chtít po Liberci.

Problematika urbanistické praxe u nás je však mnohem hlubší. Legislativní rámec je absolutně nekonstruktivní a logika pořizování územní dokumentace je postavena na hlavu. Obsáhlé novely stavebního zákona nepřináší žádná zlepšení, spíše celou situaci ještě zhoršují. Povinné zřízení územní plán je natolik rigidní záležitost, že je v důsledku naprosto zbytečný. Pokud redukuje fyzické prostředí pouze na funkční schéma, nikdy nepostihneme jeho charakter, kvalitu a už vůbec ne identitu. Něco o tom věděl už před čtyři-

cti lety Christian Norberg-Schulz, který viděl cestu z této slepé uličky ve fenomenologii každodenního prostředí člověka, když mluvil o genu loci. U nás si jeho radu zřejmě nezval nikdo k srdci a krize urbanismu se prohlubuje. Architekti dnes netvoří obraz města, pouze v roli plánovače vyhodnocují data ve vztahu ke statickým normativům, které nereflexují místní ani časové rozdíly. Nedostatečnou flexibilitu vykazují i regulační plány. Ty se většinou ani nepožívají – nemá to cenu, jsou to vyhozené peníze. Plány jsou nečitelné, mnohdy se v nich nevyzná ani vystudovaný architekt. Nad plány všemocně bdí „dotčené orgány státní správy“.

Belgická inspirace

Jako velmi užitečná se během liberecké diskuse ukázala přítomnost urbanisty a profesora z belgického Gentu Jiřího Klokočky. V Belgii se před desetiletím rozhodli experimentovat a územní plán tak, jak jej známe my, zrušili. Místo něj byl na akademické půdě fakulty umění a architektury představen tzv. plán prostorových struktur. Již název tohoto plánu hovoří o třidimenzionálním vnímání jednotlivých vrstev urbanistického celku, o struktuře. Je obecně čitelnější i čtivější a dokáže lépe interpretovat prostorovou konfiguraci městského a krajinného prostředí. Dokáže v plné míře nahradit územní plán a v mnohém i plán regulační. Dotýká se více prostorové orientace a charakterové identifikace s prostředím. Například by se podle něj dalo snáze vyargumentovat přednesenou domněnku, že by se Liberec neměl orientovat na okolní krajinu, která se údajně města netýká, zato by se mělo začít od řeky Nisy. Ná-

zor Adama Gebriana, že Liberec nemá řeku, ale stoku, nemohl být ničím podepřen.

A právě ve strukturálním plánu by snad šlo lépe ukázat prostorovou souvislost intravilánu Liberce s bezprostředním okolím Jizerských hor a Ještědského hřebene, která komplexitu města ovlivňuje zřetelněji a ve větším rozsahu než řeka Nisa. Ta má ve vztahu k celku charakter jednotlivosti. Urbanistická struktura by naopak měla jednoznačně vytvářet interakci s krajinou na horizontu. Místo toho kvůli novým hmotám obchodních domů Plaza a Forum byly zakryty významné průhledy směrem k Ještědu na Šaldově náměstí, resp. v Pražské ulici. Žádný regulační plán to ve své plošnosti neumí ukázat.

Další výhodou Belgie se ukazuje zavedená funkce městského architekta, povinná pro každou obec. Belgický městský architekt je de facto vedoucí stavebního úřadu, na rozdíl od naší praxe je to uznávaná autorita v oboru a je odvolatelná pouze ve chvíli, kdy se dopustí nějaké hrubé profesní chyby. Svou roli v koncepci této strategie hraje i delší doba volebního období komunálních politiků; v Belgii je to šest let. Zdá se, že o inspiraci není nouze. Z projevu Radka Jirána vyplynulo, že i v Jičíně přišli na recept, jak výhodně ustanovit pozici městského architekta. Podobný útvary existuje i v Hradci Králové; hlavní diskutéři však byli k jeho fungování kritičtí. Důvody tamního zdravého městského rozvoje jsou historické. Hradec totiž těží z mistrovského plánu Josefa Gočára a jeho spolupráce s osvěcovaným starostou Františkem Ulrichem. Geniální koncepce z 20. let 20. století je platná dodnes. Vida, kdysi jsme to uměli,

proč bychom nemohli dnes? V současné době je nepředstavitelné, že by jakýkoliv nový územní plán mohl ovlivňovat vývoj města i za sto let. Každý nový plán je zastaralý už v den svého vydání.

Liberecká vize?

Zásadní informace zazněla již v úvodu diskuse: zadavatelem jakéhokoliv plánu je město a za rozvoj je zodpovědný politik, reprezentující zájmy všech obyvatel, nikoliv architekt. Ve strategickém plánu se můžeme dočíst, že Liberec chce být kulturním, univerzitním, zeleným, hezkým městem příjemným pro život. To chce být přece každé město. Jaká je však jeho specifická vize? Jaká je jeho identita, jaké jsou jeho silné stránky, čím jsou jeho obyvatelé výjimeční, jaký je zdejší genius loci? To je téma, které stojí spoustu času a nelze ho úspěšně zvládnout. Příjemným zjištěním je, že sám primátor má svoji „zelenou“ vizi. Nutno zmínit, že docela sympatickou. Ostatně fenomén zahradního města smíšeného s industriálem byl pro „Líbeňáky“ Liberec devatenáctého a začátku dvacátého století klíčový.

A právě městský architekt má dle mého názoru nejvýraznější úlohu v interpretování územního plánu. Měl by to být člověk schopný zhmotňovat nejasné a nečitelné plány v uchopitelnou vizuální podobu, v onu konkretizaci existenciálního prostoru, o níž mluvili Norberg-Schulz a Heidegger.

A jaké další funkce by měl mít? Rozhodně by měl být za přispění politiků tvůrcem, ne plánovačem. Měl by být znalcem místního prostředí a měl by o jeho zkvalitňování jevit velký zájem. Měl by být kontrolorem, který dbá na správnou aplikaci a implementaci strategických cílů a územních rozhod-

PROFIL

Filip Landa

V současnosti student architektury na **Fakultě umění a architektury TU v Liberci**. Studoval také v Belgii, pracoval jako **architekt v USA** a Nizozemsku. Na základě těchto zkušeností se snaží o **obrodu duchovních a kulturních hodnot** ve své vlasti. Dlouhodobě se zabývá problematikou **krajinné a architektonické paměti**. Je zapojen do několika projektů zabývajících se vztahem tradice a architektury k **identitě nejen severních Čech**, iniciátor a koordinátor začínajících projektů **liberec-reichenberg.net** a **litomerice-leitomeritz.net**. Pohybuje se na pomezí navrhování konkrétních řešení, akademické teorie a **veřejné osvěty**. Více na www.filiplanda.eu.

nutí do městského prostoru. Měl by vytvářet čitelné a jasné dokumenty pro veřejnost. Měl by být respektovanou, silnou osobností, schopnou odolat jakémukoliv lobbingu; měl by být narážkem proti korupci. Měl by iniciovat, propagovat a zavádět architektonické soutěže jakožto neobjektivnější a nejsmyslnější nástroje vzniku kvalitní architektury. Měl by koordinovat práci všech odborů městského úřadu ve prospěch urbanistické struktury. Měl by využít přítomnosti fakulty architektury v rámci univerzity na území města. Měl by mít velké kompetence, a tím pádem kralovat nad orgány státní správy. Možná by měl mít právo veta při schvalování jednotlivostí územního plánu a regulativů. Neměl by to být úřední zaměstnanec, ale politicky nezávislý odborník. Nezávislý na děle volebního období. Územní plánování pracuje s dobou počítající se na desetiletí. Nejistá pozice by architektovi nikdy neumožnila plně nasazení, neboť by nikdy neměl záruku, že budou jeho plány uvedeny v realitu. A hlavně by se město nikam nepohnulo. Městský architekt by měl být hlavním hledačem tolik vytouženého generátoru prosperity. Měl by usilovat o nalezení společného světa, oné res publicy, kde budou všichni spokojeni.

V 19. století měl Liberec silnou vizi industriálního města. Po odvodu velké části obyvatel a během komunismu jakoukoliv vizi definitivně ztratil. V následujících dvaceti letech demokracie byla vize ničena politicko-ekonomickými zájmy a nikomu se ji nepodařilo věrohodně nalézt. Město Liberec teď stojí na startovní čáře a je jen na jeho obyvatelích a politické reprezentaci, jakým směrem vyběhne. A jak zaznělo v diskusi: peníze nehrají žádnou roli. Málo peněz a velké kompetence totiž otevírají možnost kreativního přístupu...

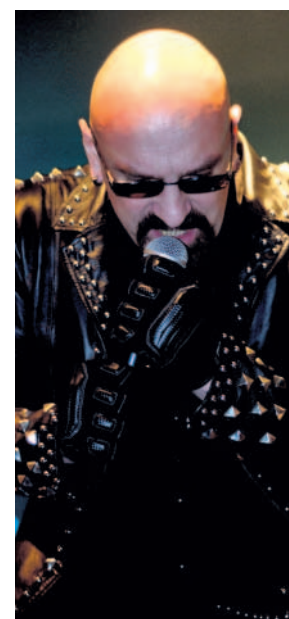
Liberec prý ztratil svou tvář? Jak by podle vás měla vypadat ta nová?
Píše na redlib@mfdnes.cz

Vášim objektivem MF DNES přináší snímky čtenářů z internetového fotoalba rajce.idnes.cz. Dnes jde o záběry z vikendového koncertu Tublatanky v Pěnčíně u Turnova

Hard rock V Pěnčíně u Turnova se uskutečnil koncert slovenské Tublatanky, kterou doprovodil Judas Priest Revival.
Foto: Oldřich Horák, <http://oldahorak.rajce.idnes.cz>

Obě kapely podle fanoušků zahrály skvěle a publikum si to opravdu užilo.

Judas Priest je anglická heavymetalová skupina zformovaná v roce 1969 v Birminghamu. V Pěnčíně lidé vyslechli tvorbu jejího revivalu.

Slovenská rocková legenda Tublatanka obžijí koncertní sály také u příležitosti nedávno vydaného nového DVD s názvem: 25 rockov live.